

Pompeo Batoni: A Béke és a Háború allegóriája (1767)

Szilágyi Ákos

A Béke Háza*

(2004)

Európában közel hatvan éve béke van, béke honol. Az európai kereskedő népek, a kalkulatív racionalitás talajára alapozott modern nemzetek nem háborúznak egymással. Békében élnek, míg meg nem halnak. A hősi korszak költészetével már Hegel úgy állította szembe a polgári kort, mint a próza korát. A második világháború utáni Európa jellegadó vonása sokak szerint a „posztheroikusság”: nemcsak a harci kedv, a másik vérért szomjazó nemzeti acsarkodás és fogcsattogtató harciasság érzülete párolgott el, hanem a hősi halál gazdag, bár tökéletesen hamis képzeletvilága is összezsugorodott. Senki nem vágyik háborúban fölládozni egyetlen életét

* *A Béke Háza* című írás közel húsz évvel ezelőtt a *Népszabadság* napilap 2004 június 4-i számának hétvégi mellékletének „Kentaur” rovatában jelent meg.

Istenért, Államért, Nemzetért, a Honért, a Vezérért, az Eszméért, mint még nem is olyan régen szerte Európában is milliók és ma is oly sokan az iszlám országokban. Már az ókori Rómában, ahol pedig – Horatius–szal szólva – *dulce et decorum volt pro patria mori* (szép és dicső volt a hazáért meghalni), lelohasztva kissé a hazafias halálvágyat, vidáman hozzátették: *sed dulcius* (de még szebb) *pro patria vivere* (a hazáért élni), és harsány hahota kíséretében így fokozták viccig a szentenciát: *et dulcissimum pro patria bibere* (és még annál is szebb a hazáért inni).

Európában a vitás kérdéseket, ilyen-olyan érdek- és nézetkonfliktusokat békés úton, tárgyalásos úton rendezik: elsimítják, feloldják, tolerálják, szőnyeg alá söprik, leküzdik. Mikor mit hoz a szükség, mikor melyik a legbékésebb megoldás. A háború az európaivá váló nemzetek szemében civilizálatlanság, babona, atavizmus, elmebebaj, régi rossz beidegződés. Csak a hülyék kapkodnak állandóan a kalasnyikovjaikhoz. Vagy a rakétaikhoz. Meg a gonosztevők. Mindent, csak háborút ne! Az európai nemzetek olthatatlan békeszomja ma ott tart, hogy készek békésen, önként, hideg eszükre (s nem forró szívükre) hallgatva egyesülni: egy fedél – egyazon politikai-jogi födél – alá költözni és életközösségre lépni egymással. Nem nézik többé, ki tigris s ki szelíd őz. Az Európa Házban mindenkinek helye van, aki nem ellensége a Földi Paradicsomnak.

Az Európa Ház: a Béke Háza. Dar al Szalam. A muszlimok nevezik így a Béke Házát, persze nem Európát, hanem az iszlám világot értve ez alatt: Dar al Szalam – Dar

al Iszlám. A Béke Háza – az Iszlám Háza. „A mohamedánok – írja Gerhard Lohfink német teológus – a világot két részre osztják: a nem mohamedán világ a Háború Háza – Dar al Harb. A „harb” a gonosz, istentelen háborút jelenti, amelyet a hitetlenek vívnak egymás és az iszlám ellen. A hitetlenek világát háború és erőszak itatja át. Ezért ez a neve: *Háború Háza*. A muszlimok egész közösségében, az ummában azonban békének kell uralkodnia, és béke is honol. Ezért a Béke Háza. A dzsihád, annak az útja, hogy az iszlám, azaz a Béke Háza egyre inkább kiterjedjen – amíg az egész világ hívő nem lesz, azaz az iszlámhoz tartozva mindenki békében nem él.” Vagyis amíg mindenütt meg nem szűnik a zűrzavar, a káosz, össze nem omlik a Háború Háza. Magyarán: háború a háború ellen.

Két Béke Háza van tehát. Az egyik a vallási értelemben felfogott egyetemes uralomnak és a vallási civilizációnak, a másik a szekuláris értelemben felfogott egyetemes uralomnak és a polgári (ezen belül: fogyasztói) civilizációnak felel meg. Az egyik a múlt anakronisztikus háza, a másik a jövő utópisztikus háza a jelenben. Az egyik Ház olyan ütemben zsugorodik, tűnik el, mint párafolt a politúros asztalon; a másik ugyanilyen gyorsasággal terjed, növekszik, épül mind magasabbra. Már toronymagas. Minél magasabb, annál könnyebben ledőlhet.

A régi (vallási) Béke Házának alapzata az egyetlen (kizárólagos) vallási közösség. Ezen az alapon áll és bukik. A modern (polgári) Béke Házának alapzata ezzel szemben nem valamely egyetemes vallás, hanem az emberi jogok egyetemessége, melynek talaján akárhány vallás megfér

egymás mellett. Egyet kivéve: azt, amelyik fegyveres erőszakkal akarja fölszámolni az új alapzatot, abban a hitben, megszállottságban, tébolyban, hogy a régi – vallási – alap még megmenthető vagy helyreállítható. A polgár lehet hívő és hitetlen, keresztény és sintoista, muszlim és újpogány. A keresztény, a muszlim, a buddhista azonban csak akkor válik polgárrá, ha Békéje Házában nemcsak keresztények, muszlimok, buddhisták lehetnek lakók, hanem vallásától függetlenül bárki, aki betartja a Házi Rendet. Az európai (tehát polgári) Béke Háza ezért sem lehet a Kereszténység Háza (a középkori „keresztény világ” nevet az Újkortól váltotta fel az „Európa” nevezet), míg a muszlim (tehát vallási) Béke Háza mindaddig az Iszlám Háza (Dar al Iszlám) marad, amíg a vallási világállapot ellenállása meg nem törik és az iszlám országok mindegyikében végleg és teljesen fel nem váltja a polgári világállapotot.

Aki beleszületett és mindmáig benne él az iszlám Béke Házában (a vallási világállapotban), az persze könnyen a nyugati civilizáció hadüzenet nélküli háborújaként foghatja fel a polgári (ezen belül fogyasztói) civilizáció terjeszkedését, hiszen bizonyos értelemben csakugyan létében kérdőjelezi meg őt. Nem fizikai létében ugyan, de ebben a világállapotban nem válik külön fizikai és szellemi, egyéni és közösségi lét. Nem a hitét kérdőjelezi meg, hanem azt, hogy ez a hit maga a világ. A vallási fundamentalista ezt a megkülönböztetést nem értheti, hiszen saját világa talaján nem értelmezhető, más világot viszont nem ismer és nem is akar ismerni (főleg elismerni). Hallottuk: minden más Ház – a káosz és háború

háza. Épp ezért hadat üzen a szekularizált világnak, háborút indít a polgári Béke Háza ellen. Magánháborút, persze. Közháborút nem indíthat már.

A vallási háború, a szent háború csak magántébolyként valósítható meg a polgári világállapotban, amely akkor is egyetemleges, ha nem terjed ki a föld minden egyes pontjára és minden társadalom minden rétegére, ha áldásaiból és átkaiból korántsem egyenlő mértékben részesülnek a föld lakói. A vallási háború magánjellegén az sem változtat, ha a magántéboly harcias szektákat száll meg, és ha – egészen más okokból lázadó és kétségbeesett – tömegeket ragad magával. A tébolyult meg akarja állítani a modern polgári civilizáció (az ő számára: a „Gonosz Birodalma”) terjeszkedését, ha kell, a civilizációs folyamat összes szereplőjének és hordozójának lemészárlása árán. Ez azonban folyamatos vagy fel-fellobbanó irtóháborút – *bellum internecinumot* – jelent, amely nem az ellenség – a másik oldal – legyőzésével és békekötéssel, hanem csak teljes megsemmisülésével (fizikai pusztulásával vagy lelki-vallási különállása feladásával, beolvadásával) érhet véget. Tehát a polgári Béke Háza háborúban áll. A közjóért kénytelen professzionális háborút indítani a privátháború megszállott magánharcosai ellen, még ha ez csak még jobban megerősíti is bennük a vallási töről metszett hitet: „hát nem megmondtuk, hogy nem a Béke Háza ez, hanem a Háborúé?!”

Kétféle Ház és kétféle Béke néz hát farkasszemet egymással bolygónkon, s mindkét Ház falának lőrésein („az én házam – az én váram”) a háború istenének szemei

villognak baljósan és félelmesen. Ebből persze nem következik, hogy egyenlőségjelet tehetünk közéjük. Csak az tesz egyenlőségjelet, aki tagadja a modern szekuláris civilizáció vívmányait és alapértékeit, többek között a vallási tolerancia alapértékét is, amely egy spirituálisan fundált világban nemhogy érték nem lehet, de főbenjáró bűn, amely megnyitja az utat a civilizációs végpusztulás felé. A kétféle Ház párhuzamba állítása azonban talán segíthet abban, hogy megértsük, mi a különbség béke és béke, háború és háború között, s miért jön szüntelenül háború mindkét Béke Házából.

A globális béketábor világbékét akar. Egy a jelszónk – a béke. A békéért még háborúzni is kész. Háború a háború ellen. Az, ha kell! Ha másként nem lehet a háborús gyújtogatók torkára forrasztani a harci kiáltást: „Allah Akbár!” Ha a békének nincs más választása, mint a háború. Háború a legvégsőkig, mindaddig, amíg mindenki meg nem békél a békével. Az örökbékével, természetesen. Ám az örökbéke csak akkor lehet örök, ha nem szuronyokon nyugszik. Ha az örökbéke szuronyokon nyugszik, akkor háborús erőszak szülte és az is szavatolja. Az örökbékének ez a fajtája a birodalmi béke, amely valóban hosszú ideig tarthat, olykor szinte egy egész örökkévalóságig, és kiterjedhet a lakott föld – az *oikumené* – egészére, mégis átmeneti csupán. A birodalommal együtt szűnik meg képzelt örökkévalósága.

Az örökbéke nem nyugodhat a fegyveres erőszakon. Csakis az erőszakmentesség lehet az alapzata. Ehhez azonban a földkerekség minden lakójának le kellene mondania az erőszakról. Önként és dalolva persze, s nem

erőszak hatására. Az erőszak erőszakot szül. Az erőszak szülte békében is az erőszak érlelődik. Ám egy erőszakmentes civilizációtól éppoly távol vagyunk ma, mint az államtalan társadalom szintén erőszakmentes álmától. Közel vagyunk viszont a birodalmi békeállapot valóságához, amelynek alapja az örökös háború. *Si vis pacem, para bellum* – mondták a rómaiak. Ez a birodalmi bölcsesség alfája és omegája.

A béke barátainak, a békeszeretőknek jogukban áll megállítani a barbár békétlenkedőket, fegyverrel kényszeríteni ki a békét a háborúzni akarókból. Nem kényszer a disznótor, csak kötelező. Mi módon is lehetne békességre kényszeríteni azokat, akik minden eszközzel háborúzni akarnak, akik veszélyeztetik a békét, akik békénkre és életünkre törnek? Várjuk talán meg, amíg – a béke kedvéért – felrobbantanak, lefejeznek, kiirtanak, rabszolgasorba hajtanak minket? Ülünk ölbe tett kézzel, rózsafüzért morzsolva és szép szavakkal kérlelve a fogukat csattogató farkasokat: álljanak el gonosz szándékuktól és gondolják még egyszer alaposan át, mit is akarnak tulajdonképpen? Hogy ne legyen ember embernek farkasa! Nem, hölgyeim és uraim, a békegalamb senkinek sem fog a szájába repülni! Nekünk, békére szomjazóknak, békeféltőknek, béketűrőknek kell nehéz szívvel felhúznunk öklünkre az erőszak vaskesztyűjét, hogy lesújtsunk vele a háború vérszomjas héjaira, a háborús agresszorokra, a háború vámszedőire. Kívül és belül.

Vége a háborúnak! – ez a béke üzenete. Aki nem akar véget vetni neki, ám kapjon háborút, de olyat, hogy egy életre megemlegesse: háború a háború ellen. A

békéért. Egy utolsó háború – az örökbékéért. De tarthat-e rövidebb ideig az örökbékéért indított utolsó háború, mint a béke maga? Akkor hát örökháború. Ez vetheti csak meg az örökbéke alapját. Nincs más alap. A béke – háborúra ráadás csupán. Nap mint nap meg kell harcolni érte. De hisz mindig is tudtuk: *polémosz pater panton*. A háború mindenek atyja és királya. A békének is. Akkor hát az örökbéke valójában örökháború, s ennek küszöbére érkezett el ma az emberiség?